



OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Tasa-arvo ja sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatus- suunnitelman perusteissa

Kati Costiander
Erityisasiantuntija



Tasa-arvon silmälasit




Varhaiskasvatuksen tehtävänä on...

...edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa.


...lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä palvelu.

...vahvistaa lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa.

→ *Varhaiskasvatuksella on tärkeä tehtävä sukupuolten tasa-arvon edistämisessä ja sukupuolitietoisuuden lisäämisessä.*



Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on (Varhaiskasvatuslaki 2 a §)

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia;
 - 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja **koulutuksellisen tasa-arvon** toteuttamista;
 - 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää **sukupuolten tasa-arvoa** sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 

Arvoperusta

- Lapsella on oikeus
 - tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.
 - ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan.
 - rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta.
 - kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta.



Arvoperusta jatkuu...

- Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, *tasa-arvoa* ja moninaisuutta.
- Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen → Henkilöstön tehtävänä on luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri.
- Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää.

Hyvä pohtia ammatillisuus vs. oma arvomaailma?



Oppimiskäsitys

- Lapsi on aktiivinen toimija, joka oppii vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa → tasa-arvo ja sukupuolisensitiivisyys on osa lapsen päivittäistä kasvatustoimintaa.
- Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla.
- Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista.

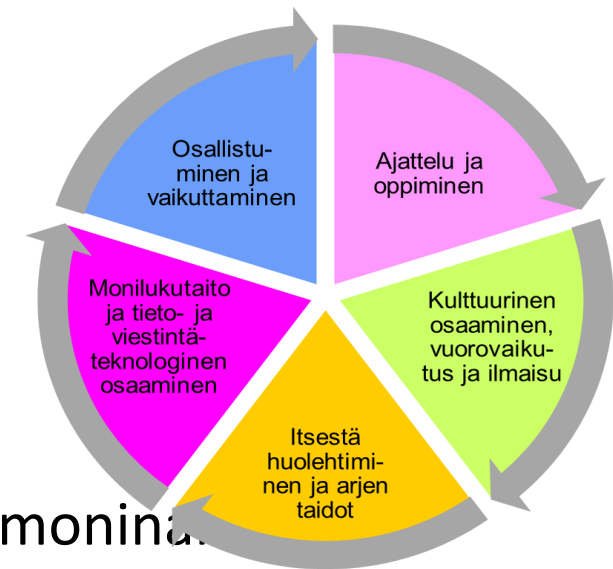
Edistämmekö vai estämmekö sukupuolittavilla asenteilla ja oletuksilla lasten oppimista ja toimijuutta?

Pedagoginen toiminta

- Pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta.
- Pedagogiikka perustuu tietoon, on ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi.
- Pedagogiikka näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa ja työtavoissa.
- Edellyttää pedagogista asiantuntemusta ja sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys.

Mitä on tasa-arvoinen pedagogiikka? Näkyykö sukupuolisensitiivisyys työtavoissamme?

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle



Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

- Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa → Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

- Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle → Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Miten tasa-arvon periaatteet näkyvät laaja-alaisen osaamisessa?



Toimintakulttuuri
on se, mikä
tapahtuu, kun
kukaan ei katso.

Toimintakulttuuria ohjaavat periaatteet - Oppiva yhteisö ja kehittämisen ainesosat

1. Tietoisuus

Toimintaa ei voi suunnitella, ohjata ja arvioida suhteessa tavoitteisiin, jos niitä ei tunne.

Toimintakulttuuri perustuu aina arvoille.

2. Aikaa ja ajattelua

Kokeillaan rauhassa, mutta rohkeasti!

3. Riittävästi reflektointia

4. Selkeä yhteinen suunta

5. Yhteistyötä tukeva ilmapiiri

6. Vuorovaikutus – kohti keskustelukulttuuria

Kuinka oppia puhumaan niin, että toinen haluaa kuunnella?

Ja kuuntelemaan niin, että toinen haluaa puhua?

7. Sitoutuminen arjessa

Miten toimin eettisessä ristiriitatilanteessa?

Toimintakulttuuria ohjaavat periaatteet – Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

- **Edistetään** osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa.
- **Keskustellaan** yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista ja käytänteistä työyhteisössä.
- **Pohditaan** työyhteisössä, miten esimerkiksi sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa.



Toimintakulttuuria ohjaavat periaatteet: Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä

- Henkilöstö
 - **rohkaisee** lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakkoodotuksia.
 - **tunnistaa** lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti.
 - **huomioi**, että vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille.
- Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Oppimisympäristö

- Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa → mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppioiden rikkomisen.
- Oppimisympäristöissä tuodaan näkyväksi tasa-arvoa.

Miten oppimisympäristössämme näkyy sukupuolisensitiivisyys ja tasa-arvo?



Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

- Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista ja tavoitteista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa.
- Huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset.



Miten voimme tukea ja rohkaista huoltajia tasa-arvokasvatuksessa?

Leikki

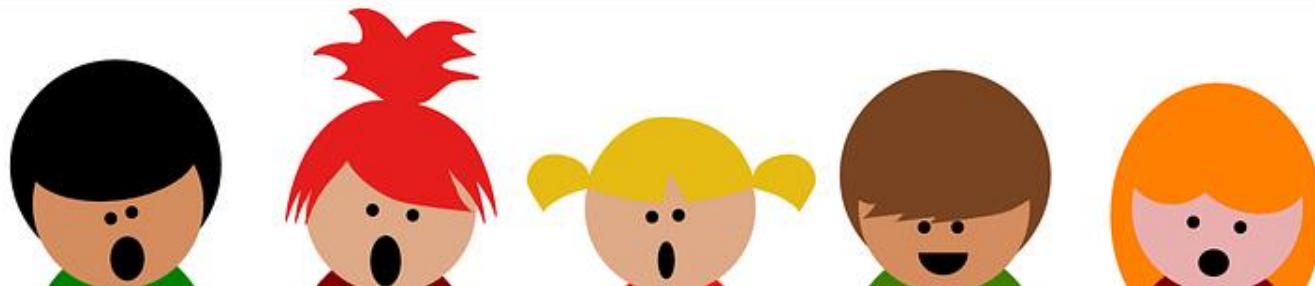
- Keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa.
- Mahdollisuudet sukupuolesta riippumatta erilaisiin leikkeihin, välineisiin ja tiloihin.
- Henkilöstö
 - havainnoi ja dokumentoi lasten leikkiä → havainnointi lisää ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan.
 - edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.



Oppimisen alueet

- Kielten rikas maailma mm. miten tuetaan kaikkien lasten vuorovaikutustaitoja.
- Ilmaisun monet muodot mm. miten tuetaan lapsen kulttuuri-identiteetin kasvua.
- Minä ja meidän yhteisömme mm. katsomuskasvatus, pohditaan lapsia askarruttavia elämänkysymyksiä.
- Tutkin ja toimin ympäristössäni mm. miten herätetään kaikkien lasten kiinnostus matematiikkaan.
- Kasvan, liikun ja kehityn mm. miten motivoidaan kaikkia lapsia liikkumaan monipuolisesti ja liikunnallisiin leikkeihin.

Miten sukupuolisensitiivinen lähestymistapa näkyy oppimisen alueiden suunnittelussa ja toteuttamisessa?



Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia ja kulttuurisensitiivinen lähestymistapa

- Tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä.
- Varhaiskasvatus tukee lapsen **kotoutumista** suomalaiseen yhteiskuntaan.
- Huoltajille kerrotaan **suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan** tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä.
- Epätasa-arvoa muualla ja tasa-arvoa Suomessa? → Omat ennakkoletukset sukupuoleen, etnisyyteen kuin kulttuuritaustaan liittyen.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia ja kulttuurisensitiivinen lähestymistapa, pohdittavaksi

*Miten yksikössämme ja lapsiryhmässämme
avataan esim. maahanmuuttajahuoltajille tasa-
arvon ja sukupuolisensitiivisyyden tavoitteita?*

*Miten varmistetaan yhteinen ymmärrys tasa-arvon
teemoista?*

*Tiedämmekö riittävästi muista kulttuureista, miten
siellä toteutetaan tasa-arvoa?*





Arviointi

- Henkilöstön **tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi** on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämässä.
- Arvioinnin kohteena voi olla mm. henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt.

Miten tasa-arvon toteutumista ja sukupuolisensitiivistä kasvatusta arvioidaan? Mistä tiedämme, että olemme onnistuneet? Tarvitsemmeko lisää tietoa ja koulutusta?

Tasa-arvon silmälasit



Tiedostaminen & tunnistaminen

Asenteet & mallina toimiminen

Käsitteet haltuun

Tasa-arvosuunnitelma

Tasa-arvoa tukevat työtavat



Miten ja mitä?

- Myönteinen ja kannustava viestintä ja kohtaaminen
- Sukupuolisensitiivinen opetus ja ohjaus
- Tasa-arvoa tukeva monipuolinen opetusmateriaali – laulut, leikit, lorut, kirjat, musiikki
- Sukupuolisensitiivinen arviointi
- Oppimisympäristö
- Yhteisöllinen ja turvallinen ilmapiiri
- Rohkaistaan kysymään
- Aikaa pohdinnoille ja ihmettelyille
- Puhetilan mahdollistaminen
- Ryhmien muodostaminen
- Apuopet / apulaiset
- Sukupuolten välisten ystävyysuhteiden tukeminen
- Nimillä puhuttelu

Pohdittavaksi

- Miten sukupuolisensitiivisyys huomioidaan esim. oppimisympäristöissä tai lasten leikkialoitteisiin vastaamisessa?
- Millä keinoilla voidaan tukea lasten kieli- ja kulttuuri-identiteetin kasvua ja kehittymistä?
- Minkälaisia sukupuolittuneita rakenteita tunnistat
 - ✓ Lapsiryhmässä?
 - ✓ Arjen opetus- ja kasvatustyössä?
- Miten tasa-arvon edistäminen tapahtuisi sinun työssäsi?
 - ✓ Miten voit purkaa tai kyseenalaistaa sukupuolittuneita käytäntöjä?
 - ✓ Miten saat myös muun työyhteisön mukaan?

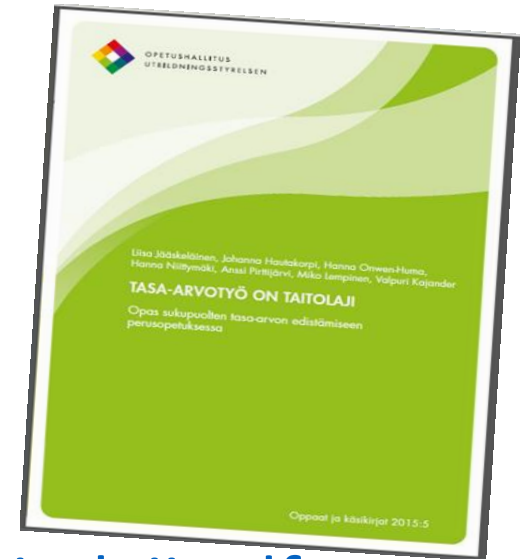


Linkkejä

- **Tasa-arvotyö on taitolaji**

Opas sukupuolen tasa-arvon edistämiseen
perusopetuksessa

http://www.oph.fi/download/173318_tasa_arvotyö_on_taitolaji.pdf



- **Tasa-arvoinen varhaiskasvatus –hankkeen sivusto**

<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/>

Mm. Teoriaa ja tasa-arvoisen kasvattajan muistilista

<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp/wp-content/uploads/2014/03/Tasa-arvoisen-kasvattajan-muistilista.pdf>

